

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI DR. ROMUL BOILĂ (I)

TRAIAN BOSOANCĂ

Personalitate marcantă a vieții politice, culturale și universitare românești, luptător pentru apărarea drepturilor legitime ale românilor transilvăneni în perioada dualismului austro-ungar, participant activ la actul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, ca delegat la această Adunare și membru în Marele Sfat Național și Consiliul Dirigent, membru marcant al Partidului Național Român și al Partidului Național Țărănesc, deputat și senator în Parlamentul României, profesor titular, prodecan și decan al Facultății de Drept a Universității Dacia Superioară devenită Ferdinand I, din Cluj, autor de studii, broșuri și lucrări în domeniul dreptului, membru în diferite asociații și societăți administrative, culturale, bancare, renumit avocat etc. sunt repere ale celui care a fost dr. Romul Boilă.

S-a născut la 8 octombrie 1881 în localitatea Târnăveni (fost Diciosânmărtin)¹ din județul Târnava Mică. Tatăl său, Zaharia Boilă, era portărel la judecătoria de ocol din Târnăveni (Diciosânmărtin). Mama sa, Berta Szabo era fiica lui Mihai Szabo de Csiksentmárton, coborâtor dintr-o familie de secui primari². Strămoșul lui Romulus Boilă, Teodor Boilă, era țăran înstărit din localitatea Varolea (comitatul Târnava Mică). Fiul lui Teodor Boilă, Ioan, s-a căsătorit a doua oară cu Ana Radu din Dârlos (localitate lângă Mediaș), și din acea căsătorie s-au născut Zaharia, Constantin, Iosif și Ana. Romul, fiul lui Zaharia și al Bertei, avea încă patru frați: Eugen, născut în anul 1887, Zaharia, născut în anul 1892, Petru și Paul născuți în 1894, precum și o soră, Ana născută în 1896.³

¹ Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, București, 1940, p.112; Minerva, *Enciclopedia României*, Cluj, 1929, p.202; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol.II, partea a-II-a, nov.1933-sept.1940, București, 1988, p.230; Muzeul Județean Mureș, Manuscris nr.8447, *Dr. Romul Boilă*, redactat de Boilă Iuliu, Cluj-Napoca, str.Moșilor nr.121, p.1 (în continuare Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă); Cornel Sigmirean, *Formarea intelectualității românești în Transilvania în perioada anilor 1867-1918*, lucrare de doctorat în curs de susținere, Tg-Mureș, 1999, p.73.

² Muzeul Mureș, Manuscris *dr. Romul Boilă*, fila 1.

³ *Ibidem*.

Romul Boilă, după terminarea școlii primare în Târnăveni, nefiind pe atunci școală medie, tatăl său l-a trimis în anul 1891, la gimnaziul săsesc din Mediaș, unde limba de predare era cea germană⁴. Pe urmă, în anul 1896 a trecut la gimnaziul superior romano-catolic din Cluj (condus de călugări piariști)⁵. După ce își ia bacalaureatul în 1899 urmează Facultatea de Drept a Universității maghiare din Cluj în perioada anilor 1899-1902/1903.⁶ După absolvire imediat, la 5 decembrie 1903 își susține doctoratul în științe juridice⁷, iar la 24 decembrie 1903 devine doctor și în științe politice⁸. Deci într-un interval de o lună a reușit să susțină două doctorate. Încă din anul 1903 s-a înscris ca stagiar în cancelaria lui Iuliu Maniu de Blaj, acesta fiind avocatul-jurisconsult al Mitropoliei greco-catolice. Biroul avocațial al lui Iuliu Maniu fiind, pe acele vremuri, unul dintre cele mai mari și mai renumite din Ardeal.⁹ Fiind stagiar încă, în anul 1905 face o călătorie de studii la Berlin și Paris, frecventând cursuri de drept penal și economie politică, filosofie, psihologie, la universitățile de acolo.¹⁰

După terminarea stagiului de avocat, în mai 1906 se prezintă la cenzura (examen) de avocat în fața comisiei examinatoare atașată Curții de Apel de la Târgu-Mureș. Reușind la examen își deschide birou avocațial în Târnăveni.¹¹ Deși ia toate examenele cu cele mai bune calificative, Romul Boilă caută să-și îmbogățească cunoștințele în toate domeniile științelor juridice și politice. În curând va publica manuale de călăuză, mai ales în domeniul dreptului politic și administrativ.

La 17 noiembrie 1907, Romul Boilă se căsătorește cu Livia Pop, fiica fostului vicar greco-catolic din Năsăud și a Elenei Maniu¹². Căsătoria este celebrată în catedrala din Blaj, preot cununător fiind canonicul Augustin Bunea, istoriograf și membru al Academiei Române. La actul bisericesc asistă și mitropolitul Victor Mihalyi de Apșa. Soția lui Romul Boilă este vlăstarul unei familii românești distinse. Tatăl ei, Ioan Pop, șef al tractului ecleziastic al Năsăudului și președintele consiliului de administrație al Fondurilor Grănicerești, ca membru al Consiliului național a jucat un rol de seamă în viața politică românească din zonă.¹³ Străunchii ei, Simion Bărnăuțiu, Iuliu Coroianu și unchiul ei Iuliu Maniu sunt tot atâtea personalități proeminente ale vieții publice și politice românești.¹⁴ Livia avea trei frați și o soră. Unul din frații ei, Ionel Pop, înaltul

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Idem*, fila 2; Cornel Sigmirean, *op.cit.*, p.75.

⁶ *Ibidem*; Cornel Sigmirean, *op.cit.*, p.76.

⁷ Cornel Sigmirean, *op.cit.*, p.83; L. Predescu - *op.cit.*, p.112.

⁸ *Ibidem*; *Ibidem*.

⁹ Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 2.

¹⁰ *Ibidem*; Mircea Mușat, *op.cit.*, p.230.

¹¹ *Ibidem*; *Patria*, An XXVII, nr.23,16 martie 1946.

¹² Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 2.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

comisar al Transilvaniei după 23 August 1944, a fost distins scriitor și profund cunoscător al faunei României. Ceilalți frați mor fiind încă tineri, Iuliu în 1900 iar Matei în 1919 la Geneva, făcând parte din Corpul voluntarilor români. Sora ei Clara s-a căsătorit în anul 1922 cu Zaharia Boilă.¹⁵

Din căsătoria lui Romul Boilă cu Livia Pop s-au născut 6 copii: Romul născut în 1909, mort în 1963 la Paris; Livia născută în 1910, căsătorită cu Ionel Sava (1933); Ileana născută în 1912, căsătorită cu medicul Valer Cimoca; Cornelia născută în 1914, căsătorită cu profesorul Semproniu Lupaș în 1938; Iuliu Boilă născut în 1916 și Ioan născut în 1929, mort după câteva zile.¹⁶

Încă de tânăr se implică în mișcarea națională. Timpul petrecut în biroul avocațial al lui Iuliu Maniu, a influențat gândirea și orientarea politică a lui Romul Boilă, care a devenit nu numai un fervent aderent personal al lui Iuliu Maniu ci și un luptător entuziast pentru cauza poporului român din Transilvania. Încă de tânăr avocat stagiar este preocupat de problemele de drept politic. Publică în anul 1905 broșura "*Dreptul de alegător dietal*"¹⁷, apoi în 1906 "*Dreptul de alegător comunal*"¹⁸, pentru ca în anul 1909, să întocmească un comentariu al proiectului legii electorale în broșura "*Votul universal*".¹⁹ Ele răspundeau unor probleme vitale pentru românii ardeleni, în condițiile când, în comitatul Târnavei Mici, în anul 1892, statistica menționa la o proporție de 50% români doar patru funcționari de această naționalitate, pe când la 33% locuitori maghiari erau 119 funcționari.²⁰

Participă din plin și la luptele politice ale Partidului Național Român din vechea Ungarie. În ianuarie 1905, fiind încă avocat stagiar, Romul Boilă a fost desemnat delegat al românilor la Conferința Națională a Partidului Național Român din Transilvania care s-a ținut la Sibiu, și unde s-a adoptat tactica "noului activism", reintrând în lupta electorală.²¹ La alegerile efectuate de guvernul Wekerle Sándor în mai 1906, Romul Boilă este primul asistent la alegerea de la Vințul de Jos, unde Maniu este ales cu o impresionantă majoritate.²² Participarea sa ca prim asistent al lui Iuliu Maniu, însemna după sistemul de alegeri maghiar, destul de important în cursul operațiilor de votare.²³

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ L.Predescu, *op.cit.*, p.112; Nicolae Victor Folea, *Câteva aspecte privind activitatea social-politică desfășurată de dr.Romul Boilă între cele două războaie mondiale*, în *Marisia*, XXV, Tg-Mureș, 1996, p.380.

¹⁸ *Patria*, An XXVII, nr.23, 16 martie 1946.

¹⁹ Nicolae Victor Folea, *op.cit.*, în *Marisia*, XXV, p.380.

²⁰ Virgil Pană, *Minoritățile etnice din Transilvania între 1918 și 1940. Drepturi și privilegii*, Tg-Mureș, 1996, p.126.

²¹ Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 2.

²² *Ibidem*; *Unirea Transilvaniei cu România, 1 dec.1918*, ediția a II-a, Lucrarea apare sub redacția: Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, București, 1972, p.338.

²³ *Patria*, An XXVII, nr.23, 16 martie 1946

Membru în conducerea Partidului Național Român, colaborează până la Marea Unire cu fruntași români din zonă, cazul avocaților dr.Ioan Radeș, și dr.Marțian Căluțiu, clericii Nicolae Platon, Iosif Lita, Laurențiu Pascu, Augustin Folea, învățătorul Baziliu Popa, Constantin Frâncu²⁴ etc.

În anul 1908, urmărind să dea un caracter popular Partidului Național Român, presa a propus reorganizarea lui pe baze democratice, prin integrarea întregii populații românești în cadrele sale. Izvorâtă din însăși adaptarea activismului, această problemă urmărea, în primul rând, lărgirea bazei de masă a partidului. Interesul pentru această chestiune s-a datorat într-o măsură largă criticilor formulate în legătură cu tendința unora dintre fruntașii mișcării naționale de a restrânge conducerea ei la deputații aleși pentru parlament. Soluțiile propuse urmăreau angrenarea unui număr sporit de români la acțiunile Partidului Național Român, pe baza disciplinei prevăzute de un statut. Problema reorganizării s-a pus cu acuitate la ședința comună a clubului parlamentar și a comitetului central, desfășurată la Budapesta, între zilele de 19-20 ianuarie 1908, la hotelul "Cornul vânătorilor"²⁵, la care a participat întreaga conducere a partidului. Cu acest prilej I.Suciu a prezentat proiectul de organizare conform căruia partidul devenea o secție a Clubului parlamentar al naționalităților. S-a recurs la această soluție uzându-se de legea electorală care permitea organizarea deputaților în cluburi.²⁶ Cu același prilej au fost desemnați membri ai comitetului central care urmau să organizeze cluburile comitatense ale partidului. Pentru comitatul Târnava Mică a primit această sarcină dr.Romul Boilă.²⁷ El procedează la organizarea Partidului Național Român în comitat. Ca președinte al organizației a fost ales avocatul Simion Căluțiu, iar secretar general este ales dr.Romul Boilă.²⁸

Tot în anul 1908 este ales membru în Consiliul județului Târnava Mică (Congregația comitatensă) unde va duce o luptă aprigă pentru validarea drepturilor poporului român și pentru principiile democratice.²⁹ Un exemplu concludent în acest sens a fost ședința congregației comitatense, convocată pentru ziua de 20 aprilie 1910 cu ocazia demisiei guvernului Wekerle și numirea unui nou guvern în persoana contelui Khuen-Hederváry.³⁰ Conform obiceiului, adunarea județeană își lua rămas bun de la guvernul vechi și întâmpina numirea celui nou, examinând programul de guvernământ. Acest eveniment l-a ales Romul Boilă

²⁴ Nicolae Victor Folea, *op.cit.*, p.379.

²⁵ I.Georgescu, *George Pop de Băsești: 60 de ani din Luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935, p.137-138.

²⁶ Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania 1900-1914*, Cluj-Napoca, 1986, p.86.

²⁷ *Ibidem*; I.Georgescu, *op.cit.*, p.138.

²⁸ *Patria*, An XXVII, nr.23, 16 martie 1946, prof.Ion Damian *Monografia orașului Târnăveni*, Cluj-Napoca, 1996, p.213.

²⁹ Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 3.

³⁰ *Ibidem*.

pentru a declanșa lupta contra stăpânirii maghiare. Oficialitatea era mai ales alarmată aflând că Boilă va rosti discursul său în limba română, lucru ce s-a și întâmplat.³¹ Punctul prim din program a fost interpelațiunea avocatului dr. Romul Boilă, în cauza abuzurilor săvârșite de cortesii și organele administrative, a incorectitudinilor comise la corectarea listelor electorale a alegătorilor dietali, precum și la alegerea alegătorilor după fum.

Este de menționat faptul că din cei 200 de membri ai congregației comitatense, din care 100 erau membri aleși și 100 cooptați, adică membrii desemnați în baza censului material, doar 14 erau români. Dintre românii care au participat la această adunare menționăm pe Simion Căluțiu, Romul Boilă, Laurențiu Pascu, Alexandru Mocanu, Emil Pop, Moise Birtolon, Iosif Lita, Ioan Harșia, Iuliu Moldovan³², etc.

De asemenea este interesant să urmărim punctul de vedere al lui Boilă despre dreptul de alegere: "caracterul constituțional al unui stat așa zis constituțional, cum ne place să numim și țara noastră, se învederează prin faptul că și poporul participă la exercitarea puterii de stat. Cea mai însemnată ramură a puterii de stat este puterea legislativă. A aduce legi cu vigoare pe teritoriul întreg al statului, a impune concetățenilor noștri, că ce sunt datori și de la ce sunt opriți a face, este cea mai notabilă și mai înaltă funcțiune de drept public. Poporul ia parte la aducerea legilor prin deputații săi aleși. Dreptul, prin care alege poporul deputații se numește dreptul de alegător de deputați". "Orice drept numai atunci are valoare reală, dacă se poate exercita liber, dacă libera lui practicare este garantată prin instituțiuni de drept public corespunzător... Eu din partea mea, în exercitarea liberă a dreptului de alegător văd cea mai însemnată garanție constituțională... Constituția fără de garantarea libertății electorale nu este constituție, ci numai o mască, care după folosință se poate rupe, se poate arunca la coș..."³³ Despre această dezbatere, *Gazeta Transilvaniei* scoate un număr special cu titlul peste toate coloanele: **Lupta românilor în comitatul Târnavei Mici**.³⁴

După cum se știe, la 1 iunie 1910 au avut loc alegeri parlamentare în Ungaria.³⁵ Noul guvern prezidat de contele Khuen Hedérváry era susținut de toate elementele reacționare, conservatoare și șoviniste din Ungaria, în frunte cu contele Tisza. Partidul Național Român participă la alegeri, deși guvernul a dezlănțuit cea mai deșăntată teroare și asta ferm hotărât să înfrângă orice fel de opoziție și în primul rând cea a neamurilor nemaghiare. Alegerile s-au desfășurat în condiții deosebite, guvernul numind contracandidați în toate circumscripțiile

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*; *Gazeta Transilvaniei*, 30 aprilie 1910.

³³ *Ibidem*.

³⁴ "*Gazeta Transilvaniei*", 30 aprilie 1910.

³⁵ *Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918*, ediția a II-a, sub redacția: Ion Popescu - Puțuri, Augustin Deac, București 1972, p.408.

electorale în care candidau reprezentanți ai P.N.R.-ului. În plus întregul mecanism administrativ a fost pus în slujba mașinii electorale oficiale uzând de corupție, violență și șantaj pentru ai descuraja pe alegătorii români, oricum puțini la număr, de a se prezenta în fața urnelor.³⁶ Măsurile luate au dus la căderea majorității candidaților, doar șase dintre ei reușind să intre în parlament, astfel că Partidul Național Român a suferit o grea înfrângere.³⁷ Romul Boilă participă la aceste alegeri în circumscripția Târnăveni (Diciosânmartin). Deși în această circumscripție existau 33199 români față de 16280 maghiari și 10879 sași³⁸, conform sistemului electoral, alegători maghiari erau 671, sași 273 și români abia 371. Nici chiar dacă sașii ar fi votat cu românii, n-ar fi avut majoritate. Dar în acel timp sașii votau cu candidații guvernului și astfel față de 371 români, în tabăra guvernamentală erau 944, cu perspective evident negative pentru orice candidat român. La alegere din cei 371 de alegători români, 213 au votat cu Boilă, 45 cu guvernul și 28 cu candidatul koșutist; 95 s-au abținut de la vot.³⁹ Rezultatul a însemnat doar un succes moral pentru Partidul Național Român. La conferința națională ținută în data de 5 aprilie 1910 la Sibiu,⁴⁰ Romul Boilă a fost ales membru în Comitetul executiv al partidului național.⁴¹

La 23 aprilie 1912, în piața primăriei din Târnăveni, au avut loc festivitățile în cadrul cărora s-a citit ordinul Ministerului de interne nr.36911 prin care comuna Diciosânmartin este ridicată la rangul de oraș. Astfel alegerea noului consiliu al primăriei s-a făcut, chiar dacă adunarea nobiliară era desființată prin lege, tot pe baza surselor de venit și a contribuției. Din numărul celor 30 de consilieri doar unul singur era român, și acesta a fost dr.Romul Boilă.⁴² Acesta a fost, alături de mulți patrioți români, un luptător împotriva înființării episcopiei de Hajdudorogh. Din inițiativa mitropolitului și a episcopilor uniți, deputatul Ștefan Cicio Pop a fost însărcinat să organizeze o mare adunare de protestare a tuturor credincioșilor uniți. Această adunare a avut loc în data de 29 mai 1912, la Alba Iulia, vechea cetate a Bălgradului, unde au reușit să se adune peste 20000 de oameni. Adunarea își alege organele de conducere: Gh.Pop de Băsești și dr.Izidor Marcu, *președinți*, dr.Teodor Mihaly, Andrei Cosma, Romul Marchiș, arhidiacon în Carei și Alexandru Halița vicar în Năsăud, *vicepreședinți*, dr.Camil Velican, avocat în Alba Iulia, dr.Romul Boilă, avocat în Târnăveni, dr.Ioan Cherecheș, avocat în Dej; dr.Alexandru Rusu, profesor de teologie în Blaj; dr.Grigore Pop, secretar episcopal în Oradea, dr.Alexandru Nicolescu, profesor de teologie în Blaj,

³⁶ Liviu Maior, *op.cit.*, p.133.

³⁷ *Idem*, p.134.

³⁸ Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 4

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Liviu Maior, *op.cit.*, p.132.

⁴¹ Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 4; "Patria", An XXVII nr.23,16 martie 1946.

⁴² Ion Damian, *Monografia orașului Târnăveni*, Cluj-Napoca, 1996 p.213.

notari.⁴³ De asemenea el a fost desemnat de către Gh.Pop de Băsești să citească telegramele, scrisorile de felicitare și de adeziune la miting, precum și cele de protest împotriva proiectatei episcopii maghiare de Hajdudorogh. A impresionat în chip deosebit telegrama episcopului Demetriu Radu și a clericilor sătmăreni, care au cerut dreptate, nu milă.⁴⁴

Este unul din cei șapte apărători (dr.Iuliu Pordea, Coriolan Bohățel, Ioan Ciordaș, Andrei Doboși, Aurel Lazăr, Petru Poruțiu, și Romul Boilă) ai celor 34 de credincioși din Moftinul Mic, comitatul Satu-Mare, în procesul desfășurat la Satu-Mare (1913-1914) sub acuzația “pentru ultraj împotriva particularilor și a autorităților”. Este unul din numeroasele proteste împotriva episcopiei maghiare din Hajdudorogh, în care urmau să intre numeroase parohii greco-catolice (un număr de 83) de pe cuprinsul Transilvaniei. În urma procesului au fost condamnați un număr de 15 credincioși la pedepse între un an și jumătate și 6 luni de temniță.⁴⁵

Tot în anul 1912 Comitetul Național al Partidul Național Român i-a însărcinat pe Victor Onișor, Valeriu Moldovan și Romul Boilă cu elaborarea unui “*proiect de lege a votului universal, egal, direct și secret*”. Prezentat de către deputatul Ștefan Cicio Pop și adoptat de conducerea partidului, el a fost prezentat în Camera Deputaților din Budapesta și publicat de biroul acestuia. La sfârșitul anului 1917, când Vársony Vilmos, consilier al ultimului habsburg, împăratul Carol al IV-lea, a trebuit să redacteze și să prezinte un proiect de lege referitor la votul universal, a studiat și proiectul românesc din 1912.⁴⁶

A participat activ, la început ca membru, apoi membru pe viață, secretar, vicepreședinte și președinte (director) la activitatea despărțământului Târnăveni al Astrei. Devine membru al despărțământului din anul 1906⁴⁷, iar la 2 august 1906 este ales vicepreședinte al despărțământului (președinte era Simion Căluțiu)⁴⁸. În perioada anilor 1910-1914 este președintele despărțământului⁴⁹, relansând activitatea despărțământului, având în vedere că în perioada 1900-1905 acest despărțământ nu a funcționat.⁵⁰ Prelegerile ținute conțin o gamă diversă de probleme, de la probleme de agricultură, meșteșuguri, industrie, comerț, populație, teme juridice, la probleme de literatură sau istorie. Anul de vârf al activității sale este 1913, când a susținut și organizat 29 de prelegeri în 11 comune. Din titlurile conferințelor amintim: “*Însemnătatea scrisului și cititului*” (în

⁴³ I.Georgescu, *op.cit.*, p.273-274; 278.

⁴⁴ *Idem*, p.278.

⁴⁵ *Idem*, p.288-301; *Patria*, An XXVII, nr.23,16 martie 1946.

⁴⁶ Nicoale Victor Folea, *op.cit.*, p.382; Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 5.

⁴⁷ *Transilvania*, nr.IV, iul. - aug.1906, p.97.

⁴⁸ *Idem*, nr.IV, iul.-aug. 1911, p.511.

⁴⁹ Nicolae Victor Folea, *100 de ani de la înființarea Despărțământului Târnăveni al Astrei*, în *Steaua roșie*, Tg-Mureș, An II, nr.252, 20 dec.1930.

⁵⁰ *Transilvania*, nr.IV, iul.-aug.1911, p.567.

localitățile Bahnea, Lepindea), “*Noțiuni de drept privat*” (în localitatea Ogra), “*Portul național*” (în localitatea Crăiești-Adămuș), “*Despre însoțiri*” (în localitatea Hărânglab)⁵¹ etc. Tot în anul 1913 a organizat 4 cursuri pentru analfabeți în localitățile Feisa, Șaroșul unguresc (azi Deleni), Giuluș, Velț, iar în localitățile Cornești, Blăjel, Feisa, Căpâlna de Jos, Boian și Hărânglab a înființat însoțiri de credite și economii.⁵² Acest despărțământ avea în subordinea sa, în anii 1913-1914, 59 de localități, 41 de agenturi și 42 de biblioteci comunale.⁵³ Din anul 1914 devine membru corespondent al Secțiunii de științe sociale a Astrei.⁵⁴

Tot pe tărâm cultural, în anul 1910, pune bazele, împreună cu o seamă de intelectuali ca dr.Ioan Radeș, dr.Emil Folea, dr.Simion Căluțiu, dr.Vasile Zehan, dr.Virgil Radeș și Zaharia Boilă, primei publicații locale în limba română, la Târnăveni, “*Românul Târnăvean*” suprimată o dată cu declararea războiului mondial (1914).⁵⁵ Apărută inițial ocazional, apoi cu apariție săptămânală, majoritatea materialelor fiind axate pe evenimentele politice ale vremii, dar și pe activitățile despărțământului Târnăveni.⁵⁶ În coloanele acesteia, prin articolele sale, nu numai că susține, cu vigoarea sa cunoscută, lupta românilor din ținutul Târnavelor, ci publică o serie de amintiri despre lupta românilor din comitatul Târnavei Mici din epoca anilor 1850-1868. Era o contribuție la studierea trecutului românesc de pe acele meleaguri. De asemenea a colaborat și la *Gazeta Transilvaniei* și *Românul*.⁵⁷

Romul Boilă a fost acela care a fondat în anul 1907 banca “Vulturul”, a doua bancă românească din comitat, care se alătura filialei băncii sibiene “Albina”, fiind directorul acestui institut de credit și economii până în anul 1914 când a fost mobilizat.⁵⁸ În perioada interbelică va deține funcția de președinte al Consiliului de administrație.⁵⁹ Tot până la declanșarea primului război mondial, a fost membru în Comitetul de supraveghere la “Mugurul”, însoțire economico-comercială în Dumbrăveni (Elisabetopol)⁶⁰, și jurisconsult la agentura din Târnăveni a băncii “Albina”.⁶¹ Pe plan ecleziastic, a fost membru în senatul scolastic protopopesec greco-catolic Târnăveni.⁶²

⁵¹ *Idem*, Nr.7-8, 1 sept.1914, p.266.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Idem*, p.357.

⁵⁵ Ion Demian, *op.cit.*, p.217.

⁵⁶ Nicolae Victor Folea, *Câteva aspecte privind activitatea social-politică desfășurată de dr.Romul Boilă...*, în *Marisia*, XXV, Tg-Mureș, 1996, p.381.

⁵⁷ Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 5.

⁵⁸ Nicolae Victor Folea, *op.cit.*, p.379; *Anuarul băncilor române*, An X, 1909, p.144-145; Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 3.

⁵⁹ Arhivele Naționale, Direcția județeană Mureș, *Fond Protopopiatul greco-catolic Târnăveni*, dos.nr.115/1932-1935, p.261.

⁶⁰ *Anuarul băncilor române*, Sibiu, An XI, 1910, p.173.

⁶¹ *Idem*, An XVII, Sibiu, 1916, p.8.

⁶² Arhivele Naționale Mureș, *Fond Protopopiatul greco-catolic Târnăveni*, dos.nr.64/1911-1914, p.13.

În vara anului 1914, izbucnind prima conflagrație mondială, Romul Boilă, deși găsit inapt militar, a fost mobilizat în serviciul de intendență, la Sibiu.⁶³ Pe urmă a fost trimis pe frontul din Polonia și apoi în Italia. În vara anului 1916 i s-a comunicat oficial să-și mute familia din Târnăveni, în caz contrar soția, care atunci îngrijea cei cinci copii minori, urma să-i fie internată în lagăr. Astfel Romul Boilă și-a mutat familia în orașul Pécs, apoi în localitatea Bădăcin din comitatul Sălaj, de unde nu au putut reveni la Târnăveni decât în toamna anului 1918.⁶⁴ În timpul războiului, moșia de 44 de jugăre pe care o avea în localitatea Bord, a trebuit să fie dată în arendă și ulterior nu a mai fost lucrată, iar fabrica de cărămizi și moara unde era coproprietar au fost închise. Soarta a vrut ca Romul Boilă să primească și o lovitură dureroasă. În vara anului 1917 i-au murit părinții, iar trei frați erau și ei mobilizați pe front.⁶⁵

Dezmembrarea Austro-Ungariei îl surprinde pe Romul Boilă pe frontul italian. În drum spre Sibiu, unde urma să fie demobilizat, s-a oprit la Arad și a luat parte la negocierile politice care s-au desfășurat între reprezentanți ai P.N.R. și delegația guvernului maghiar condusă de Oskár Jászi. La aceste tratative a participat și fratele său Zaharia Boilă.⁶⁶ După eșuarea tratativelor se îndreaptă spre Târnăveni, unde românii din localitate îi fac în gară, o primire entuziastă.⁶⁷ Se implică direct în evenimentele premergătoare Marii Uniri în comitatul Târnava Mică. A fost președintele adunării electorale a cercului electoral Bălăușeri, în ședința ținută în data de 25 nov.1918, în care au fost aleși cei cinci delegați oficiali (dr.Emil Folea, avocat în Târnăveni; Iuliu Anca, comerciant în Târnăveni; Aurentie Popa, econom în Lepindea; Emanoil Feleșeriu, preot ortodox în Vișoara; Victor G.Maior, notar în Cerghidu Mare) și cei cinci delegați supleanți (dr.Emil Breda, avocat în Târnăveni; Dănilă Boilă, comerciant în Târnăveni, Nicolae Grigore Deac, preot greco-catolic în Șomoștelnic; Ștefan Șerban, econom în Alma; Gedeon Frâncu, contabil în Șomoștelnic)⁶⁸. La adunarea cercului electoral Târnăveni, ținută în ziua de 26 nov.1918, dr.Romul Boilă, avocat în Târnăveni a fost ales delegat ordinar (titular) al acestui cerc pentru a participa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, alături de Ioan Muntean, econom în Tătârlău, Vasile Smigheleschi, preot ortodox în Sâncel; dr.Ioan Bianu, avocat în Valea Lungă, Ioan Radeș, funcționar de bancă în Târnăveni. De asemenea la această adunare au mai fost aleși și cinci delegați supleanți (Zahei Sas, preot în Blăjel; dr.Eugen Bianu, avocat în Făget; Alexandru Dănilă, econom în Feisa; Victor Barna, preot

⁶³ Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 5.

⁶⁴ *Ibidem*; Nicolae Victor Folea, *op.cit.*, p.383.

⁶⁵ Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 5.

⁶⁶ Nicolae Victor Folea, *op.cit.*, p.383.

⁶⁷ Muzeul Mureș, Manuscris dr.Romul Boilă, fila 6.

⁶⁸ 1918 la români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918. (în continuare 1918 la români), vol.IX, București, 1989, p.338.

în Jidvei și Nicolae Todea, funcționar de bancă în Iernut).⁶⁹ Deci Romul Boilă, participant la Alba Iulia s-a aflat printre cei care au semnat Actul Marii Uniri de la 1 decembrie 1918.

Marea Adunare de la Alba Iulia, după ce a hotărât mărețul act al unirii, a ales Marele Sfat Național Român care “avea toată îndreptățirea ca să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le află necesare în interesul națiunii”. Aceasta, în ziua de 2 decembrie și-a ales organele de conducere.⁷⁰ În acest act legislativ a fost ales și dr. Romul Boilă.⁷¹

Pentru conducerea treburilor interne ale Transilvaniei până la unirea sa definitivă cu România, Marele Sfat Național alege un guvern provizoriu – Consiliul Dirigent – format din 15 membrii. Din acest Consiliu, ales la 2 decembrie 1918 și aprobat prin decret regal nr.36/72 din 13 decembrie 1918, făcea parte și dr. Romul Boilă. În prima ședință a Consiliului Dirigent, lui Romul Boilă i s-a repartizat Resortul Comunicației, lucrări publice, poșta, telegraf și alimentație publică. Tot în această ședință, după depunerea jurământului în fața Marelui Sfat Național, i-a fost încredințată temporar sarcina de a redacta procesele verbale ale ședințelor guvernului autonom provizoriu al Transilvaniei, împreună cu dr. Emil Hațieganu.⁷²

În legătură cu numirea sa în Consiliul Dirigent, în memoriile sale Victor Moldovan, membru important al P.N.R. își arată uimirea că în acest organ autonom al Transilvaniei, nu au fost aleși doi membrii de seamă ai conducerii partidului și ai burgheziei române din Transilvania, Teodor Mihali, fostul președinte al clubului parlamentarilor români și croați din parlamentul ungar, și Amos Frâncu, apărător al memorandiștilor, activ sprijinitor și organizator al luptei românilor pentru desăvârșirea unității naționale. El a arătat că în schimb au intrat în Consiliul Dirigent, persoane de mai puțină importanță ca trecut politic. Nepotismul a jucat și el un oarecare rol la desemnarea acestor membrii. Victor Moldovan se referea la numirea lui Romul Boilă, nepotul lui Iuliu Maniu în cadrul Consiliului Dirigent.⁷³

⁶⁹ *Idem*, p.345.

⁷⁰ *Românul* (Arad), VII, (1918) nr.20 din 20 nov. / 3 dec; Proces verbal al ședinței Marelui Sfat Național ales de Adunarea Națională în ziua de 1 Decembrie 1918 în Alba Iulia, ședință ținută în sala Tribunalului din Alba Iulia la 2 decembrie 1918, începând de la orele 10, în *România Documentele Unirii 1918*, album, Arhivele Statului din România, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1993, p. 145.

⁷¹ Ioan Georgescu, *op.cit.*, p.200-202; Consiliul Dingent, *Gazeta Oficială*, Sibiu, nr.13,15/28 febr.1919, p.64.

⁷² Romul Boilă, *Consiliul Dirigent în Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul 1918-1920*, vol.I, București, 1929, p.90; Arhivele Naționale București, *Fond Consiliul Dirigent*, Procesele verbale ale Consiliului Dirigent (fotocopii), vol.I, Procesul verbal nr.1 din 2 dec.1918, p.1-2; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire 1918-1933*, vol.II, partea I, București, 1986, p.71; dr.Aurel Galea, *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2 dec.1918-10 apr.1920)*, Tg-Mureș, 1996, p.132.

⁷³ Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise, arhiva Victor Moldovan, *Memoriile mele*, vol.I, p.83; Dr.Aurel Galea, *op.cit.*, p.132.

Resortul condus de Romul Boilă era unul dintre resorturile cele mai grele și cu o moștenire dezastruoasă, datorată în mare parte și războiului. După unire, administrarea și organizarea căilor ferate, a poștei, a telefoanelor și telegrafului au trecut sub autoritatea guvernului. În consecință, hotărârile privind aceste domenii vor emana de la Ministerul Lucrărilor Publice pentru căile ferate și de la cel de Interne pentru poștă, telefoane și telegraf, Consiliul Dirigent fiind însă consultat în luarea acestor hotărâri. În plus Direcțiile Generale care se vor constitui în Transilvania, având ca for superior ministerele, își vor desfășura activitatea în colaborare și sub supravegherea Consiliului Dirigent. și era firesc să fie așa întrucât chestiunile cu privire la mijloacele de comunicații nu puteau fi cu totul scoase din ansamblul realităților din Transilvania, asupra cărora decidea Consiliul Dirigent.⁷⁴

Se știe că la sfârșitul războiului căile ferate din Transilvania, arteră vitală în câmpul economic al unei țări, se găseau într-o stare deosebit de gravă. șine distruse, parcul rulant avariât, lipsa materialelor de rezervă, a atelierelor mari de reparat, a combustibilului, au fost factorii care au determinat o asemenea situație. Într-o primă etapă, căile ferate din Transilvania au fost preluate de Resortul de Comunicație, trecând apoi sub controlul Direcției Generale a C.F.R. din București. După mai multe consultări ale șefului de Resort, Romul Boilă, cu reprezentanții Ministerului Lucrărilor Publice, găsindu-se neoportună modificarea bruscă a organizării și administrării căilor ferate, s-a convenit ca administrarea lor să se încredințeze Ministerului și Consiliului Dirigent.⁷⁵ Cele discutate s-au concretizat în dispozițiile Decretului lege "cu privire la funcționarea în mod provizoriu a căilor ferate din Ardeal până la completa unificare a rețelelor C.F.R."⁷⁶ La propunerea sa, director central al căilor ferate din Transilvania a fost numit ing. Leo Bohățiel, secretar general de la Resortul de Comunicații. Numirea directorului central a fost punctul de pornire în constituirea Direcțiunii Centrale C.F.R. din Transilvania, asupra căreia influența Consiliului Dirigent era considerabilă. Treptat s-a constituit Direcția centrală C.F.R. cu sediul la Sibiu, apoi la Cluj, formată din mai multe Direcțiuni și Servicii.⁷⁷ Printr-o decizie ministerială s-a constituit comisia care să studieze și să propună un proiect pentru stabilirea unei administrații și unor norme uniforme pentru exploatarea rețelei de căi ferate din întreaga țară, în care Transilvania avea doi reprezentanți. După desființarea Consiliului Dirigent, Direcția Centrală C.F.R. Cluj, care se redusese între timp doar la un birou de lichidare a lucrărilor curente, își va înceta activitatea.⁷⁸ Tot la propunerea lui Boilă a fost

⁷⁴ Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Cluj-Napoca, 1985, p.249.

⁷⁵ *Idem*, p.250.

⁷⁶ *Ibidem*; Decret-lege nr.1388 din 25 martie 1919, în *Monitorul Oficial*, nr.294, din 30 martie / 12 aprilie 1919.

⁷⁷ Gheorghe Iancu, *op.cit.*, p.230-251.

⁷⁸ *Ibidem*.

numit secretar general la alimentație dr.Constantin Misici din Lipova, iar director general al Direcției lucrărilor publice, ing.Eugen Tilea.⁷⁹

În calitatea sa de șef al Resortului de Comunicații, lui Romul Boilă i-a revenit și sarcina de a prelua și reorganiza serviciile de poștă, telegraf și telefoane, ceea ce nu era o sarcină ușoară. Aceasta din următoarele motive:

1. Judecând cu obiectivitate, aceste servicii, pe timpul dominației maghiare, erau la un nivel înalt, personalul corespunzând din toate punctele de vedere chemării profesionale. În același timp românii, din motive lesne de înțeles nu dispuneau de astfel de personal.⁸⁰

2. Chiar la început s-a pus problema încadrării sau angajării funcționării maghiare în aparatul de stat românesc. În mod firesc s-a ridicat problema încrederii și aceasta mai cu seamă la acele servicii care prin caracterul și destinația lor puteau să dăuneze siguranței statului.⁸¹ Ca o soluție, neavând decât un sens formal, s-a stabilit depunerea unui jurământ de fidelitate către statul român, din partea funcționarilor maghiari. Acești funcționari maghiari din Ardeal, deși guvernul de la Budapesta (ministru de interne fiind contele T.Báthanyi) dăduse sfatul să depună acest jurământ, în afară de foarte puține excepții au refuzat depunerea jurământului. Sancțiunea Consiliului Dirigent a fost aplicată prompt: concedierea acestor funcționari și înlocuirea lor cu funcționari români, sași, eventual evrei, care depuseseră jurământul cerut. Astfel s-a creat următoarea situație: funcționarii maghiari de la poștă, telegraf, telefoane, știind că nu pot fi înlocuiți ușor cu elemente corespunzătoare, au rezistat. Concedierea lor în masă ar fi însemnat o slăbire, dacă nu chiar o distrugere a acestor servicii. A trebuit deci un deosebit tact și grijă ca serviciile să fie menținute fără să se aducă o știrbire prea mare, fie prestigiului autorității românești, fie siguranței statului. Meritul de a fi soluționat problema într-un mod satisfăcător a revenit în primul rând lui Romul Boilă.⁸²

3. Marile greutăți decurgeau din faptul arhicunoscut, că marele public, și mai ales țărani înțelegeau să se folosească de aceste servicii publice fără să plătească taxele cuvenite, fără să timbreze scrisorile și fără să plătească abonamentul telefonic. În unele locuri nu se plăteau nici telegramele. Foarte mulți expediau telegrame împreună cu cele oficiale, vizate de consiliile naționale.⁸³ În alte părți, oficiile poștale vărsau banii de la casierile lor centrale de la Budapesta. În unele locuri mult timp încă, sumele de bani expediate de la Budapesta în ținuturile din Ardeal se plăteau persoanelor vizate fără să li se ramburseze sumele din Ungaria propriu-zisă, fără să existe un acord (tratat) cu guvernul de la Budapesta.⁸⁴ Aceste

⁷⁹ Dr.Galea Aurel, *op.cit.*, p.146-147; Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 6.

⁸⁰ Muzeul Mureș, Manuscris *dr.Romul Boilă*, fila 7.

⁸¹ *Idem.*

⁸² *Ibidem.*

⁸³ *Ibidem.*

⁸⁴ *Ibidem.*

obstacole, inconveniente, sabotări etc. au fost soluționate în timp relativ scurt de către conducerea Resortului Comunicațiilor, în general în mod satisfăcător și încetul cu încetul s-a reintrat în normal.

Ca și în cazul căilor ferate, după preluarea serviciilor de poștă, telegraf și telefoane din Transilvania de către statul român, s-a înființat sub autoritatea și controlul Ministerului de Interne (Direcțiunea Generală a poștelor, telegrafelor și telefoanelor din București) și sub supravegherea Consiliului Dirigent o Direcțiune Centrală cu sediul la Sibiu și apoi la Cluj. Tot la propunerea sa ca director central a fost numit Augustin Maior, iar directori, Victor Bolchiș, Ioan Chișiu și Nicolae Ilea.⁸⁵

Deci lui Romul Boilă i-a revenit resortul Comunicațiilor și al Aprovizionării, adică două dintre cele mai importante și mai grele departamente. După patru ani de război și după o revoluție, serviciile publice erau dezorganizate, șoselele desfundate, poșta nu funcționa, la căile ferate era un haos, iar în ce privește aprovizionarea situația era și mai grea. Administrația publică și cea locală erau dezorganizate, iar hambarele fiind goale, se ridicau cele mai mari probleme în calea aprovizionării publice. În asemenea condiții era imposibil să reușești în a pune ordine. Dar Romul Boilă prin puterea sa de muncă excepțională, energia sa de fier și un elan inegalat, a reușit să facă față acestor probleme.⁸⁶ Se știe că în 1919 a urmat mobilizarea armată în vederea campaniei de pe Tisa. Acțiunea a necesitat eforturi mari. Pe acele vremuri nu numai căile de comunicație se aflau într-o stare impracticabilă dar și aprovizionarea trebuia pusă în serviciul armatei. Boilă a învins toate greutățile, resortul său făcându-și cu vârf și îndesat datoria. Pentru marile servicii aduse, Marele Cartier al Armatei îi adresează o scrisoare de mulțumire și recunoștință, iar regele Ferdinand I i-a acordat o înaltă distincție: Ordinul "Steaua României" în gradul de Mare Ofițer.⁸⁷

De numele său se leagă și preluarea Universității maghiare din Cluj. Resortul Cultelor la 9 mai 1919 le-a cerut profesorilor maghiari, de la Universitatea maghiară de stat din Cluj, în mod categoric ca în timp de 48 de ore să se declare în chestiunea jurământului de credință față de statul român. La protestul și refuzul în bloc al corpului profesoral maghiar de a depune jurământul, Consiliul Dirigent prin ordinul Nr.4336/1919 l-a însărcinat pe dr. Romul Boilă să ia în primire Universitatea, împreună cu întregul ei inventar și cu toate instituțiile pendinte de ea, instituind pentru supravegherea lor un număr corespunzător de persoane potrivite. În ce privește personalul de la diferite servicii, inclusiv medicii de la clinici, el fu obligat să rămână deocamdată mai departe la post, în care scop avea să fie la nevoie rechiziționat printr-un ordin special al autorităților în drept.⁸⁸

⁸⁵ Gheorghe Iancu, *op.cit.*, p.251; Dr. Aurel Galea, *op.cit.*, p.146-147.

⁸⁶ *Patria*, An XXVII, nr.23, 16 martie 1946.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul*, București, 1929, p.876-880.

Actul de preluare a avut loc în ziua de 12 mai 1919. Odată cu preluarea au fost instituite în mod provizoriu autoritățile universitare românești, care avea să asigure continuitatea instituției până în momentul când se vor putea constitui autoritățile propriu-zise. În fruntea oficiului Rectoratului a fost numit dr.N.Drăgan, fost docent de limba română la Universitatea din Cluj. În fruntea decanatelor: la litere și filosofie Dr.Pavel Roșca, la științe Dr.Al.Borza, la Drept Dr.Moise Ienciu și la medicină Dr.Alexandru Nemeș. În fruntea clinicilor au fost puși cei trei asistenți români ai acestora: Dr.C.Tătaru, Dr.C.Stanca și Dr.Al.Nemeș.⁸⁹

Preluarea Universității a impus autorității de stat greaua problemă a organizării ei pe baze noi, corespunzătoare atât cerințelor științifice cât și celor naționale și de stat. Autoritatea de stat a instituit un organ universitar autonom provizoriu, căruia i-a dat libertatea de a crea organismul noului așezământ, sub toate aspectele. Acest organ a fost *Comisia universitară* pusă sub conducerea lui Dr.Sextil Pușcariu.⁹⁰ Această comisie era formată din cele mai renumite personalități ale universităților din București, Iași și Cernăuți. În baza rapoartelor și propunerilor Comisiei universitare, Consiliul Dirigent numi profesori la Facultățile de Medicină, Litere, științe și Drept. La propunerea acestei Comisii și în baza decretului lege nr.4090 din 12 septembrie 1919, referitoare la prefacerea universității din Cluj în Universitate românească, dr.Romul Boilă a fost numit cu data de 1 octombrie 1919 titular de drept constituțional la catedra de drept constituțional a Facultății de Drept a Universității Dacia Superioară din Cluj.⁹¹ Ulterior (în anul 1931) pentru întreaga activitate depusă pentru realizarea Marii Uniri și instalarea administrației românești în Transilvania, dr.Romul Boilă a primit Ordinul "Ferdinand" în gradul de comandor.⁹² În perioada interbelică activitatea sa se va axa pe două direcții principale: ca profesor universitar și ca om politic în cadrul Partidul Național Român și din 1926 în Partidul Național țăranesc.

THE LIFE AND THE ACTIVITY OF DR. ROMUL BOILĂ (SUMMARY)

Romul Boilă is a personality of public and university Romanian life. He fight for the romanian's writes in the period of Austro-Hungarian dualism.

He participated at "Marea Unire" from 1 Decembrie 1918, he was member of Marele Sfat Național and Consiliu Dirigent, member of P.N.Ț., parliamentary, professor in University "Dacia Superioară" and "Ferdinand I" from Cluj, he wrote studies and books in juridical and historical field.

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ *Ibidem.*

⁹¹ *M.O.* nr.83/31 ian.1920: Lucian Predescu, *op.cit.*, București, 1940, p.112; *Minerva, Enciclopedia Română*, Cluj, 1929, p.202.

⁹² *M.O.* , nr.90/19 aprilie 1941, p.3802.